

ΚΡΙΤΙΚΟΝ ΚΑΙ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΟΝ ΔΕΛΤΙΟΝ

Theologische Bücherei. Neudrucke und Berichte aus dem 20 Jahrhundert.
Philipp Vielhauer Aufsätze zum Neuen Testament υπ' αριθμ. 31
Christ. Kaiser Verlag, München 1965. Σελ. 282.

Ἐν τῷ τόμῳ τούτῳ περιέχονται δέκα πραγματεῖαι τοῦ ὡς ἄνω συγγραφέως δημοσιευθεῖσαι, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ἐν διαφόροις Θεολογικοῖς περιοδικοῖς ὑπὸ τοῦ ἐκδότου καὶ ἀναφερόμεναι εἰς θέματα τῆς Κ. Διαθήκης μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1950-1965 καὶ ἀναδημοσιευόμεναι ἐνταῦθα, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, ὑφ' ἡν μορφήν ἐδημοσιεύθησαν ἀρχικῶς. Εἶναι δ' αὐταὶ αἱ ἐξῆς: α) Περὶ τοῦ Παυλισμοῦ ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (σ. 9-27)· β) Περὶ τῆς δοξολογίας τοῦ Ζαχαρίου ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ (ἐν σ. 68-79)· γ) Ἀμφίσεις καὶ διατροφή τοῦ Βαπτιστοῦ Ἰωάννου, μήπω δημοσιευθεῖσα (σ. 47-54)· δ) Βασιλεία τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐν τῷ κηρύγματι τοῦ Ἰησοῦ (σ. 55-91)· ε) Ὁ Ἰησοῦς καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου (σ. 92-140)· ς') Μία ὁδὸς πρὸς τὴν χριστολογία τῆς Κ. Διαθήκης (141-198)· ζ') Σκέψεις περὶ τῆς χριστολογίας τοῦ κατὰ Μάρκον Εὐαγγελίου (199-214)· η') «Ἀνάπαυσις» περὶ τῆς γνωστικῆς βάσεως τοῦ κατὰ Θωμᾶν εὐαγγελίου· θ') Franz Overbeck καὶ ἡ ἐπιστήμη τῆς Κ. Διαθήκης (σ. 235-252) καὶ ι') Ἀρχέγονος χριστιανισμὸς καὶ χριστιανισμὸς κατὰ τὸν φιλόσοφον Wilhelm Kamlah (253-282).

Π.Ι.Μ.

Ἐν τῷ αὐτῷ ἐκδοτικῷ οἴκῳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ σειρᾷ ὁ ὑπ' αριθ. 41 τόμος ὑπὸ τὸν τίτλον Zur Theologie des Neuen Testaments und zur Dogmatik ἐκδιδόμενος ὑπὸ τοῦ Ulrich Luck εἶναι ἀφιερωμένος εἰς τὸν ἐπιφανῆ θεολόγον Adolph Schlatter (1852-1938) μετὰ τῶν ἐξῆς περιεχομένων: Εἰσαγωγή ὑπὸ τοῦ ἐκδότου, ἡ διακονία τοῦ χριστιανοῦ ἐν τῇ παλαιότερᾳ Δογματικῇ, ἀπάρνησις τοῦ τε ἱεραποστολικοῦ καθήκοντος καὶ τῆς διακονίας ἐν τῇ διδασκαλίᾳ καὶ τῇ πειθαρχίᾳ, παθητικὴ κοινότης, ἀρνητικὴ ἐκδοχὴ τῆς ἀγιότητος, περὶ τῆς ἀγάπης τοῦ Θεοῦ, περὶ ἐλευθερίας, θεοπνευστίας, ἀνθρωπίνης φύσεως τοῦ Ἰησοῦ, συγκρούσεων μετὰ τῆς Βίβλου, καὶ πάλιν περὶ τῆς χριστιανικῆς διακονίας, περὶ ἀθεϊστικῶν μεθόδων ἐν τῇ Θεολογίᾳ, περὶ ἀμφιβολίας εἰς τὴν μεσσιανικὴν ιδιότητα τοῦ Ἰησοῦ καὶ περὶ Θεολογίας τῆς Καινῆς Διαθήκης καὶ τῆς Δογματικῆς. Τὸ περιεχόμενον δὲ τοῦτο κατακλείεται δι' ὀμιλίαν ἐν τῇ εὐαγγελικῇ Θεολογικῇ Σχολῇ τῆς Τυβίγγης (σ. 256-272). Νομίζομεν, ὅτι παρέλκει καὶ ἀπλή ὑπόδειξις τῆς σπουδαιότητος τοῦ περιεχομένου καὶ τούτου τοῦ τόμου.

Π. Ι. Μπρατσιώτης.

Geo Widengren. Religionsphänomenologie. Walter de Gruyter et Co. Berlin 1969. Seiten 684.

Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ ριζικῆς ἐπεξεργασίας τῆς Σουηδικῆς β' ἐκδόσεως τῆς Φαινομενολογίας τῆς θρησκείας, τῆς ἐκδοθείσης πρὸ 25 ἐτῶν ὡς βοηθήματος διὰ τοὺς φοιτητὰς τῆς Φιλοσοφικῆς καὶ Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ πανεπιστημίου τῆς Οὐψάλας, τοὺς παρακολουθοῦντας τὸ μάθημα τῆς Ἱστορίας τῆς θρησκείας, ὅθεν ἐξηγεῖται καὶ τὸ σχετικὸν πλῆθος τῆς ὕλης ἐκ τῆς Ἰουδαϊκῆς καὶ τῆς χριστιανικῆς, ἀλλ' ἀκόμη καὶ τῆς τοῦ Ἰσλάμ θρησκείας. Στηρίζεται δὲ ἡ ἐκθεσις αὐτὴ κυρίως ἐπὶ προσωπικῶν ἐργασιῶν τοῦ συγγραφέως, διακρίνε-

ται δὲ καὶ διὰ τὴν ἐξ ἀντιδράσεως ἀντίθεσιν τοῦ συγγραφέως πρὸς τὴν πρὸ ἐτῶν ἐν Σουηδία ἐπικρατοῦσαν ἐξελιξιοκρατίαν (Evolutionismus). Εἶναι δὲ εὐχάριστος, ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν τοῦ καθηγητοῦ κ. K. Aland καὶ περιελήφθη τὸ ἔργον τοῦτο εἰς τὴν σειράν τῶν θεολογικῶν ἐκδόσεων τοῦ οἰκείου οἴκου W. de Gruyter u. Co, ἀναθεωρήσας καὶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ βιβλίου, περιορίσας δὲ τὴν ἔκτασιν τῶν ἐκ τῶν ἀνατολικῶν ἀσιατικῶν θρησκευμάτων ὑλικοῦ. Διαιρεῖται δὲ τὸ ἔργον εἰς εἴκοσι καὶ ἑν κεφάλαια, μετὰ τοῦ ἐξῆς ὑλικοῦ: Θρησκεία καὶ μαγεία, Tabu καὶ ἀγιότης, πίστις εἰς τὸν Θεόν, ὑπὸ τὰς διαφόρους κατὰ λαοὺς καὶ εἶδη μορφᾶς αὐτῆς, τὰ κακὰ ὄντα καὶ τὸ κακὸν ἐν γένει, μῦθοι, πίστις καὶ λατρεία, ἐξομολόγησις, μετάνοια, προσευχή, θυσία, τόποι λατρείας, ἱερατικὴ βασιλεία, θάνατος, ταφή, ἀγιολατρεία, πνεῦμα καὶ ψυχή, ἔσχατολογία, ἀποκαλυπτικὴ, γνωστικισμός, μυστικισμός, ἱεροὶ λόγοι καὶ ἱερὰ Γραφή, διαμόρφωσις κανόνος, ἄτομον καὶ ὁμάς, βιβλιογραφία καὶ πίνακες διάφοροι.— Τὸ ἔργον διακρίνεται διὰ τὴν ἔκτασιν καὶ τὸ βῆθος τῆς ἐρεῦνης τῶν σχετικῶν ὑλικῶν, τὴν μέθοδον τῆς ἐκθέσεως, τὴν σαφήνειαν καὶ τὸν πλοῦτον ὕλην, ὡς καὶ τὴν βιβλιογραφίαν καὶ τὴν ἀριότητα τῶν διαφόρων πινάκων εἰς πενήκοντα ὄλας σελίδας μετ' ἰδιαιτέρας φροντίδος διὰ τὴν ἑλληνικὴν, ἰσραηλιτικὴν, χριστιανικὴν καὶ δὴ καὶ τὴν ἑλληνοχριστιανικὴν παράδοσιν καὶ τὴν ἰσλαμικὴν καὶ τὴν πανθεῖστικὴν ὕλην. Ὡς ἐκ τούτου δὲ θὰ ἦτο ἴσως εὐκατα ἢ εἰς τὴν ἑλληνικὴν μετάφρασιν τοῦ βιβλίου μετὰ τινων εἰδικῶν ἐξ ἑλληνοχριστιανικῆς ἐπόψεως προσθηκῶν.

Π. I. Μπρατσιώτης

Martin Rese, *Alttestamentliche Zitate in der Christologie des Lukas*. Gütersloher Verlag. Gerd Mohn. Gütersloh. 1969. Seiten 227.

Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ ἐξετάζεται τὸ διμερὲς θέμα τῆς χριστολογίας τοῦ εὐαγγελιστοῦ Λουκᾶ ἐν τῇ σχέσει αὐτοῦ πρὸς τὴν ἐν τῇ Καινῇ Διαθήκῃ ἡρῆσιν τῆς Παλ. Διαθήκης. Μετὰ δὲ τὴν μακρὰν εἰσαγωγὴν (σελ. 11-44) τὸ βιβλίον διαιρεῖται εἰς δύο μέρη, ἐξ ὧν ἐν τῷ πρώτῳ (σελ. 45-139) ἀνακρίνονται τὰ παλαιοδιαθηκικὰ θέματα ἐν ταῖς Πράξεσι τῶν Ἀποστόλων (σ. 45-139), ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ (σ. 140-210) τὰ παλαιοδιαθηκικὰ θέματα ἐν τῷ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίῳ καὶ δὴ α) αὐτὰ τὰ χωρία τῆς Παλ. Διαθήκης (σ. 140-177) καὶ β) οἱ ὑπαινιγμοὶ καὶ αἱ εἰκόνες τῆς Παλ. Διαθήκης ἐν συναφεῖᾳ πρὸς τὰς χριστολογικὰς μαρτυρίας τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου (σ. 179-202), γ) οἱ χριστολογικοὶ χαρακτηρισμοὶ καὶ τίτλοι τοῦ κατὰ Λουκᾶν Εὐαγγελίου (203-206) καὶ δ) παρατίθενται τὰ συμπεράσματα τῆς ἐρεῦνης τῶν παλαιοδιαθηκικῶν θεμάτων ἐν συναφεῖᾳ πρὸς τὰς σχετικὰς χριστολογικὰς μαρτυρίας τοῦ τρίτου Εὐαγγελίου (207) καὶ ἐπακολουθεῖ ἡ κατακλείς (208-210). Ἐν τέλει δὲ ἐπισυνάπτονται δύο παρεμβάσεις, μία περὶ τῆς ἐρεῦνης τοῦ Tr. Holz περὶ τῶν παλαιοδιαθηκικῶν χωρίων παρὰ τῷ Λουκᾶ (σ. 211-216) καὶ ἕτερα περὶ τῆς ὑποθέσεως περὶ μαρτυριῶν (Testimonienhypothese) (σ. 217-223).

Π. I. Μπρατσιώτης

Willi Marxsen, *Der Exeget als Theologe. Vorträge zum Neuen Testament*. Gütersloher Verlagshaus, Gerd Mohr. (1968. Σελ. 264).

Πρόκειται περὶ διαλέξεων ἀναφερομένων εἰς τὴν Καινὴν Διαθήκην, ἐξ ὧν μία εἶναι εἰσιτήριος λόγος ἀναφερόμενος εἰς τὴν λεγομένην θεωρίαν τοῦ Μάρκου περὶ παραβολῶν, ἕτερα περὶ ἐξηγήσεως τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἕτερα περὶ τῆς συμβολῆς τῆς ἐπιστημονικῆς ἐξηγήσεως τῆς Κ. Διαθήκης διὰ τὸ κήρυγμα, ἄλλη ἀναφέρεται εἰς τὴν μίμησιν τῶν Ἀποστόλων, ἄλλη εἰς τὸ πρόβλημα τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης ἐξ ἐπόψεως τοῦ ἐξηγητοῦ, ἕτερα

περὶ τοῦ ἐξηγητοῦ ὡς θελόγου, ἑτέρα περὶ τῆς σημασίας τῆς ἐπιστήμης τῆς Εἰσαγωγῆς διὰ τὴν ὕλην τοῦ κηρύγματος, ἑτέρα περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ Σταυροῦ, ἑτέρα περὶ τῆς Κ. Διαθήκης ἐν τῇ ἐνότῃ τῆς Ἐκκλησίας, ἑτέρα περὶ τοῦ ἐλέγχου τῆς ἐξηγήσεως, ἑτέρα περὶ τῆς πολυωνυμίας τοῦ Ἰησοῦ, ἑτέρα περὶ τῆς θεμελιώσεως τοῦ βαπτίσματος ἐν τῇ Κ. Διαθήκῃ καὶ τὸ ἀκροτελευτικὸν θέμα: Ἰησοῦς ἢ Καινὴ Διαθήκη;

Π. Ι. Μπρατσιώτης

Beihefte zur «Evangelischen Theologie». Verkündigung und Forschung. Neues Testament. 1967. Chr. Kaiser Verlag. München.

Περιεχόμενα: Gunter Klein, Gottesgerechtigkeit als Thema der neuesten Paulus-Forschung Hans Otto Metzger, Neuere Johannisforschung — Martin Rese, Zum gegenwärtigen Stand der Neutestam. Einleitungswissenschaft — Erhart Güttgemanns, Literatur zur Neutestamentlichen Theologie — Martin Rese, Die Rolle des A. Testaments im N. Testament. — Register der besprochenen Bücher und Aufsätze.

Π. Ι. Μπρατσιώτης

Dr Günter Kehrer, Religionssoziologie. Sammlung Gösehn Berlin 1968. Seiten 158.

Ἡ Κοινωνιολογία τῆς θρησκείας εἶναι σχετικῶς νεώτερος κλάδος τῆς Θρησκευολογίας, τοῦ ὁποῦ ἡ διδασκαλία εἰσῆχθη τὸ πρῶτον παρ' ἡμῶν ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου συναδέλφου Νικ. Λοῦβαρι καὶ εἶναι χρησιμώτατον βοήθημα καὶ διὰ τοὺς θεολόγους, διὰ τοὺς ὁποίους συνιστᾶται ἐνταῦθα ἰδιαιτέρως τὸ ὡς ἄνω ἐκλαϊκευτικὸν ἔργον, ὅπερ παρὰ τὸν ἐκλαϊκευτικὸν χαρακτήρα ἀποτελεῖ βοήθημα καὶ διὰ τοὺς ἐπιστήμονας, ἐν οἷς καὶ οἱ θεολόγοι, τυγχάνει δὲ συντεταγμένον ὑπὸ οἰκείου καθηγητοῦ τοῦ ἐν Τυβίγγῃ πανεπιστημίου. Ἀποτελεῖται δὲ τοῦτο ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς (σελ. 4-14) καὶ πέντε μερῶν, ἐξ ὧν ἐν ἀσχυλεῖται περὶ τὴν ἀνέλιξιν τῆς ἐπιστήμης ταύτης καὶ περὶ τὴν θεωρίαν τῆς θρησκείας (σ. 15-42), ἕτερον περὶ τὴν κοινωνιολογικὴν ἀνάλυσιν θρησκευτικῶν θεσμῶν (σ. 53-77), ἕτερον περὶ τὴν σχέσιν θρησκείας καὶ κοινωνίας (σ. 78-123) καὶ τὸ τελευταῖον εἶναι ἀφιερωμένον εἰς τὴν θέσιν τῆς θρησκείας ἐν τῇ νεωτέρῃ κοινωνίᾳ (124-133), μεθ' ἧς ἐπονται βιβλιογραφία (134-154) πίναξ προσώπων (σ. 155-156) καὶ πίναξ πραγμάτων (σ. 157-158).

Π. Ι. Μ.

Franz Mussner, Die Auferstehung Jesu 1969. Kösel Verlag. München. Seiten 205, 1969.

Ἐν τῷ πρωτοτύπῳ τούτῳ ἔργῳ τοῦ ἐν τῷ πανεπιστημίῳ τοῦ Regensburg καθηγητοῦ Fr. Mussner ἐξετάζεται τὸ ὑπερφυές γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ πλαισίῳ τῆς ὅλης βιβλικῆς ἀντιλήψεως περὶ τῆς σωτηρίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐν ἀντιθέσει ἰδίᾳ πρὸς τὰς διαφόρους συγχρόνους ἡμῶν ἀντιρρήσεις τῆς ἀπιστίας ἐναντίον τοῦ γεγονότος τούτου. Ἐνδεικτικὸς εἶναι ὁ κύκλος τῶν ἐξεταζομένων ἐνταῦθα ἐπι μέρους θεμάτων: Νέαι ἐρμηνεῖαι — Τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰαχβιστοῦ τῆς Π. Διαθήκης — Θάνατος καὶ λύτρωσις ἐκ τοῦ θανάτου κατὰ τὴν Παλ. Διαθήκην — Ἡ Γένεσις τῆς ἐλπίδος τῆς ἀναστάσεως παρ' Ἰσραὴλ — Ἡ Ἀνάστασις ἐκ νεκρῶν καὶ ὁ Χριστιανισμὸς — Παρατηρήσεις εἰς τὸ Α' Κορινθ. ε' ἐξῆς — Ἡ ἰδέα τοῦ θανάτου ἐν τῇ παυλείῳ θεολογίᾳ — Ἡ ἐνώματος ἀνάστασις — Ἡ οὐσία τοῦ γεγονότος τῆς Ἀναστάσεως — Ὁ ἀνοικτὸς τάφος — Ἀνάστασις καὶ εἰκὼν περὶ τοῦ κόσμου — Ὁ ἀντικείμενος νέος κόσμος, — Πίστις καὶ δικαιοσύνη. — «Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ

ἐγγήγερται, κενὸν ἄρα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ ἡ πίστις ἡμῶν. Εὐρισκόμεθα δὲ καὶ ψευδομάρτυρες τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστόν, ὃν οὐκ ἤγειρεν, εἴπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται». Καὶ ἡ ὅλη ἐργασία ἐπισφραγίζεται διὰ τῆς ἐξῆς ρήτρας «Εἰς τοῦτο δὲν ὑπάρχει τι πλέον ὅπως προστεθῆ». Ἐπακολουθοῦσι πίνακες συγγραφέων καὶ βιβλικῶν χωρίων.

Π. Ι. Μπρατσιώτης

I R É N I K O N. Monastère Bénédictin. Chevetogne. Belgique.

Ἐξεδόθη τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 τεῦχος τοῦ τόμου XLIII (1970) τοῦ γνωστοῦ τριμηνιαίου πνευματικοῦ ὄργάνου τοῦ ἐν Chevetogne τοῦ Βελγίου μοναστηρίου τῶν Βενεδικτίνων μετὰ τῶν ἐξῆς περιεχομένων. B. P. Dupuy, Lignes de force de la consitution «Dei Verbum» de Vatican II.— D. A. M. Lathouvers, Pour un sens approfondi de l'existence humaine, — Relations Interconfessionnelles. Chronique des Églises. Notes et documents. Bibliographie. Notices bibliographiques, Livres reçus etc.

Π. Ι. Μ.

Verkündigung und Forschung. Beihefte zur Evangelischen Theologie herausgegeben von G. Klein. Heft 2. 1967. Kaiser Verlag. München.

Ἐν τῷ τεύχει τούτῳ τῆς ὡς ἄνω γνωστῆς θεολογικῆς σειρᾶς περιλαμβάνονται τὰ ἐξῆς μελετήματα: Gunther Klein, Gottes Gerechtigkeit als Thema der neueren Paulusforschung Homs — Otto Metzger, Neuere Johannesforschung, Martin Rese, Zum gegenwärtigen Stand der Neutestam. Einleitung, Erhardt Gürtgemanns, Literatur zur Neutestam.-Theologie, Martin Rese, Die Rolle des Alten Testaments im Neuen Testament - Register der Bücher und Aufsätze.

Π. Ι. Μ.

Werner Georg Kümmel. Die Theologie des Neuen Testaments nach seinen Hauptzeugen. Van Denchoeck u. Ruprecht Göttingen 1969. Seiten 312.

Ἡ μετὰ χεῖρας ἐπίτομος ἐν τῇ πρωτοτυπία αὐτῆς Θεολογία τῆς Καινῆς Διαθήκης τοῦ γνωστοῦ διακεκριμένου καινοδιαθηκολόγου κ. Kümmel ἐκδιδομένη ἐν τῇ ὑπὸ τοῦ Gerhard Friedrich ἐκδιδομένη σειρᾷ σχετικῶν ἐγχειριδίων καὶ στηριζομένη εἰς τοὺς κατὰ τὸν συγγραφέα τρεῖς κυρίους μάρτυρας τῆς Κ. Διαθήκης, ἦτοι τὸν Ἰησοῦν, τὸν Παῦλον καὶ τὸν Ἰωάννην, ἀποτελεῖται ἐκ τῆς εἰσαγωγῆς, ἐνθα ἐξετάζονται τὰ προβλήματα τῆς Θεολογίας τῆς Κ. Διαθήκης καὶ παρατίθεται ἡ βιβλιογραφία τεσσάρων κεφαλαίων. Ἐν τῷ α' κεφ. ἐξετάζεται τὸ κήρυγμα τοῦ Ἰησοῦ κατὰ τὰ τρία πρῶτα εὐαγγέλια (σ. 20-84)· ἐν τῷ β' κεφ. ἐξετάζεται ἡ πίστις τῆς ἀρχαίου ἐκκλησίας (σ. 85-120)· ἐν τῷ γ' κεφ. ἡ θεολογία τοῦ Ἀπ. Παύλου (121-226)· ἐν τῷ δ' κεφ. τὸ κήρυγμα περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ Δ' Εὐαγγέλιον καὶ τὰς ἐπιστολάς τοῦ Ἰωάννου (σ. 227-283). Ἐπακολουθεῖ ἡ συνθετικὴ κατακλείς Ἰησοῦς-Παῦλος-Ἰωάννης χαρακτηριζομένη ὡς ἡ μεσότης τῆς Κ. Διαθήκης καὶ περιέχουσα τέσσαρας παραγράφους, ἐξ ὧν ἐν τῇ α' (σ. 286-287) ἀναπτύσσεται ἡ ἔννοια τῆς περὶ τῆς ὁ λόγος μεσότητος, οἶονεὶ ὡς περιλήψεως τοῦ ἀρχαίου κηρύγματος καὶ τοῦ θεολογικοῦ νοήματος τοῦ Κανόνος τῆς Κ. Διαθήκης, ἐν τῇ β' ἐπισκοπεῖται τὸ μέλλον καὶ τὸ παρὸν τῆς σωτηρίας (288-292), ἐν τῇ γ' σκιαγραφεῖται ἡ ἐν τῷ Ἰησοῦ συγκατάβασις τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ ἀνθρώπινον γένος καὶ ἐν τῇ δ' συνοψίζεται ἡ σημασία τοῦ σωτηριώδους κηρύγματος τῆς

Κ. Διαθήκης ὡς ἐγκειμένη εἰς τὴν σοβαρὰν συνειδητοποίησιν τῆς εἰς τὸν ἄνθρωπον συγκαταβάσεως τοῦ Θεοῦ ἐν τῷ Ἰησοῦ Χριστῷ ἅμα μὲν πρὸς σωτηριαν αὐτοῦ, πρὸς ἀνάδειξιν αὐτοῦ εἰς ἀφῶς τοῦ κόσμου καὶ ἄλλας τῆς γῆς» (Ματθ. ε' 16), ἐπὶ δὲ τούτοις εἰς ἀναγνώρισιν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὡς «χθές καὶ σήμερον τοῦ αὐτοῦ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας» (Ἐβρ. ιγ' 8). Τέλος τὸ ἔργον τοῦτο κλείεται διὰ παραθέσεως ἀλφαριθμητικῶν πινάκων πραγμάτων καὶ ὀνομάτων ὡς καὶ βιβλικῶν χωρίων (σ. 296-312).

Π. Ι. Μπρατσιώτης

B Y Z A N T I N A. Ἐπιστημονικὸν ὄργανον κέντρου Βυζαντινῶν ἐρευνῶν τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου. Τόμος Α', Θεσσαλονίκη 1969. Σελ. 274.

Περιεχόμενα Ε. Κ ρ ι α ρ ᾶ ς, Ἐτυμολογικὰ καὶ σημασιολογικὰ, (σ. 1-30). Κ. Μ η τ σ ᾶ κ η ς, Ἔνας λαϊκὸς κρητικὸς Ἀκάθιστος τοῦ 10οῦ αἰῶνος (σ. 31-38). S. T r o j a n o s, Κατροκτισία (σ. 39-59). B. H e n d r i c k x, Les chartes de Baudouin A. de Flandre comme sources pour l'histoire de Byzance. V a l e n t i n A. G e o r g e s c o, Contribution à l'étude du Nomos Georgicos dans les principautés Danubiens (81-134). Γ. Τ σ ᾶ ρ α ς, Τὸ νόημα τοῦ «γραικώσας» στὰ τακτικά Λέοντος βου τοῦ Σοφοῦ (135-158). Ι. Α. Π α π α δ ρ ι α ν ὄ ς, Ἡ πρωτοστρατόρσις Καντακουζηνῆ (159-160). P. S. N ä s t u r e l, Valaques, Coumans et Byzantins sous le règne de Manuel Comnènes (167-186) Εὐδ. Θ. Τ σ ο λ ᾶ κ η ς, Ὁ Μιχαὴλ Ἀταλαϊάτης ὡς κριτικὸς τῶν ἐπιχειρήσεων καὶ τῆς τακτικῆς τοῦ πολέμου (σ. 187-200). Β ι β λ ι ο κ ρ ι σ ῖ α ι C. A. T r y p a n i s, Fourteen Early Byzantine Cantica (Κ. Μητσάκη) — Travaux et mémoires (Sh. Vryonis) Δ. Γ κ ῖ ν η, Περὶ γράμμα Ἰστορίας τοῦ Μεταβυζαντινοῦ Δικαίου (Ι. Ε. Καραγιαννόπουλος). R. L a n g e, Die Byzantinisch Relicfikone (Hans Belting), Polychronion Festschrift Franz Dölger zum 75 Geburstag (Α. Σταυρίδου - Ζαφράνια) (244-253) Ν Ε Κ Ρ Ο Λ Ο Γ Ι Α F. Dölger (Ι. Ε. Καραγιαννόπουλος) σ. 257-271 (Γερμανιστὶ καὶ ἑλληνιστὶ).

Π. Ι. Μπρατσιώτης

A b b a S a l a m a. A Review of the Association of Ethio-Hellenic Studies. Vol. I. Addis Ababa 1970, σελ. 270, σχ. 80v.

Ἐκυκλοφόρησεν ὁ πρῶτος τόμος τῆς ἀνωτέρω Ἐπετηρίδος τῆς ἰδρυθείσης ἐν Ἀδδῖς Ἀμπέμπα Αἰθιοπίας τῇ 15 Νοεμβρίου 1969 «Ἐταιρείας Ἑλληνο-αιθιοπικῶν Σπουδῶν» ὑπὸ τὴν προστασίαν τῆς ΑΒΥ τοῦ Διαδόχου τοῦ Αἰθιοπικοῦ Θρόνου Merid Azmatch Asfa Wossen καὶ τὴν προεδρίαν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Harrar Θεοφίλου, ἀναπληρωτοῦ τοῦ Πατριάρχου Αἰθιοπίας, ἐχούσης ὡς σκοπὸν τὴν προαγωγὴν τῶν Ἑλληνοαιθιοπικῶν σπουδῶν. Ἐκδότης τῆς Ἐπετηρίδος εἶναι ὁ Μητροπολίτης Ἀξώμης Μεθόδιος Φούγιας μετὰ δωδεκαμελοῦς Ἐπιτροπῆς ἐξ Ἑλλήνων καὶ Αἰθιόπων λογίων.

Τοῦ μετὰ χεῖρας πρώτου τόμου τῆς Ἐπετηρίδος προτάσσονται μὲν χαιρετιστήριοι ἐπιστολαὶ τοῦ Αἰθίοπος Διαδόχου, τοῦ Πατριάρχου Ἀλεξανδρείας Νικολάου ΣΤ', τοῦ Προέδρου τῆς Ἐταιρείας Ἀρχιεπισκόπου τοῦ Harrar Θεοφίλου καὶ τοῦ Μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου, ἔπονται δὲ 14 μελέται καὶ ἐπιτάσσονται κριτικὸν καὶ βιβλιογραφικὸν δελτίον, τὸ καταστατικὸν τῆς Ἐταιρείας Ἑλληνοαιθιοπικῶν Σπουδῶν καὶ πίνακες ὀνομάτων καὶ περιεχομένων. Αἱ δημοσιευόμεναι μελέται εἶναι αἱ ἐπόμεναι: 1. Μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου, Ἀνέκδοτον κείμενον ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν «Ἀβυσσηνακῶν ἔκθεσις αὐτοσχέδιος» μετ' ἀγγλικῆς μεταφράσεως, σ. 15-66. 2. Π. Γ. Φούγια, Εἰσαγωγή εἰς τὰς Ἑλληνοαιθιο-

πικάς Σπουδάς, σ. 67-72. 3. V. C. Samuel, Διαδικασία τῆς Συνόδου τῆς Χαλκηδόνος, σ. 73-93. 4. C. Sumner, Αἰθιοπικὴ Φιλοσοφία, σ. 94-130. 5. Μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου, Γράμματα Ἑλλήνων Πατριαρχῶν Ἀλεξανδρείας πρὸς τὴν Αἰθιοπίαν, σ. 131-137. 6. Ἰω. Καρμίρη, Σχέσεις μεταξὺ τῆς Ὁρθοδόξου καὶ τῶν Ἀντιχαλκηδονείων Ἐκκλησιῶν καὶ ἔναρξις τοῦ προπαρασκευαστικοῦ μεταξὺ αὐτῶν διαλόγου, σ. 138-153. 7. R. Pankhurst, Σκέψεις περὶ τῆς σημασίας τῶν Ἑλληνοαιθιοπικῶν Σπουδῶν, σ. 154-161. 8. S. Chojnacki, Σημειώσεις περὶ τινος ἤττον γνωστοῦ τύπου τῆς ἁγίας Μαρίας ἐν τῇ Αἰθιοπικῇ Ζωγραφικῇ, σ. 162-177. 9. E. Cerulli, Δύο Αἰθιοπικὰ διηγήματα περὶ τῶν χριστιανῶν τῆς Κύπρου, σ. 178-185. 10. Μητροπολίτου Ἀξώμης Μεθοδίου, Ἡ εἴσοδος τοῦ Χριστιανισμοῦ εἰς Ἀξώμην, σ. 186-190. 11. H.E.L. Endalkachew Makonnen, Ἡ θρησκεία τῶν προγόνων μας, σ. 191-199. 12. Γ. Παπαμιχαήλ, Εἰσαγωγή εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς Ἐκκλησίας Ἀλεξανδρείας κατὰ τὸν ΙΗ' αἰῶνα. Τὸ Πατριαρχεῖον Ἀλεξανδρείας καὶ ἡ Ἀβυσσηνία, σ. 200-205. 13. A. D. Karpozilos, Σχέσεις Ἀγγλικανῶν καὶ Ὁρθοδόξων τὸ 1930, σ. 206-217. 14. Μητροπολίτου Ἀξώμης Νικολάου, Ὁμιλία, σ. 218-235.

Τοιοῦτον τὸ περιεχόμενον τοῦ πρώτου τόμου τῆς Ἄ' Ἐπετηρίδος Ἑλληνοαιθιοπικῶν Σπουδῶν. Ἀναμφιβόλως καὶ ἐκ τῆς ἀπλῆς ἀναγραφῆς ἐν μεταφράσει τῶν ὡς ἄνω περιεχομένων μελετῶν καταφαίνεται ἡ μεγάλη σημασία τῆς ἐν λόγῳ ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος. Δι' οὗ καὶ ὑφείλονται χάριτες εἰς τὸν σχόντα τὴν πρωτοβουλίαν διὰ τὴν ἵδρυσιν τῆς Ἐταιρείας Ἑλληνοαιθιοπικῶν Σπουδῶν καὶ διὰ τὴν ἐκδοσιν τῆς Ἐπετηρίδος αὐτῆς σεβ. Μητροπολίτην Ἀξώμης Μεθόδιον, δι' ὧν μέλλει νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ περαιτέρω σύσφιξις τῶν ὑφισταμένων φιλικῶν σχέσεων μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Αἰθιοπίας καὶ τῶν ἐγγύτατα ἱσταμένων πρὸς ἀλλήλας Ἐκκλησιῶν αὐτῶν.

Ἰωάννης Ν. Καρμίρης

Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, τ. 13, Θεσσαλονίκη 1968, σ. 547, σχ. 8ον.

Ἡ Θεολογικὴ Σχολὴ τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἐκυκλοφόρησε τὸν μετὰ χεῖρας 13ον ὀγκώδη τόμον τῆς ἑαυτῆς Ἐπιστημονικῆς Ἐπετηρίδος, περιέχοντα τὰς ἐπομένους ἀξιοσπουδάστους μελέτας τῶν ἐν αὐτῇ διδασκόντων: Π. Σιμωνῆ, Αἱ ἀμετάφραστοι λέξεις ἐν τῷ κειμένῳ τῶν Ο', σ. 3-160. Ε. Σ δ ρ ά κ α, Σαμανισμός: ἐθιμικὸν φαινόμενον ἢ στοιχεῖον τῆς θρησκευτικῆς ζωῆς τῶν κατὰ φύσιν λαῶν, σ. 161-198. Σ. Σ ά κ ο υ, Ἰωάννου 8,25 (συμβολὴ εἰς τὴν γλωσσικὴν ἐξέτασιν τῆς Καινῆς Διαθήκης), σ. 199-280. Ἰ ω. Κ α λ ο γ ῆ ρ ο υ, Τὸ Τριαδικὸν δόγμα κατὰ τὸν Δ' αἰῶνα, σ. 281-380. Ἰ ω. Κ α ρ α β ῖ δ ο π ο ὐ λ ο υ, Ἐρμηνευτικὸν Ὑπόμνημα εἰς τὴν πρὸς Κολοσσαεῖς ἐπιστολὴν τοῦ Ἀποστόλου Παύλου, σ. 381-490. Δ α μ. Δ ο ῖ κ ο υ, Σαμουὴλ Σαοὺλ Βασιλεῖα, σ. 491-537. Χρονικὸν τῆς Θεολογικῆς Σχολῆς κατὰ τὸ πανεπιστημιακὸν ἔτος 1967-1968, σ. 538-546. Πίναξ περιεχομένων, σ. 547.

Ἰωάννης Ν. Καρμίρης

Ἄ' Ἐπισκεψίς». Δεκαπενθήμερον Δελτίον εἰδήσεων, ἐκδιδόμενον ὑπὸ τοῦ ἐν Γενεύῃ Ὁρθοδόξου Κέντρου τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ τρέχοντος ἔτους ἤρξατο δημοσιευόμενον τὸ παρὸν πληροφοριακὸν Δελτίον, περιέχον λίαν ἐνδιαφερούσας ἐπικαίρους ἐκκλησιαστικὰς καὶ θρησκευτικὰς εἰδήσεις κυρίως ἐκ τῶν Ὁρθοδόξων Πατριαρχικῶν καὶ Αὐτοκεφάλων Ἐκκλησιῶν, δευτερευόντως δὲ καὶ ἐκ τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν καὶ τῆς Οἰκουμενικῆς Κινήσεως. Κρίνοντας ἐκ τῶν μέχρι τοῦδε κυκλοφορηθέντων φύλλων διαπιστοῦμεν, ὅτι τὸ Δελτίον τοῦτο ἐπιτυχάνει τὴν

ἐνημέρωσιν τῶν ἀναγνωστῶν του περὶ τῆς ζωῆς τῶν Ἐκκλησιῶν μετὰ πάσης ἀντικειμενικότητος καὶ εἰς βαθμὸν ἰκανοποιητικόν. Ἐφ' ᾧ καὶ συγχαίρομεν τὸν προϊστάμενον τοῦ Πατριαρχικοῦ Κέντρου ἀρχιμ. Δαμασκηνὸν Παπανδρέου καὶ τοὺς συνεργάτας του, εὐχόμενοι μακρὰν καὶ ἀπρόσκοπτον ἐκδοσιν τοῦ τε Δελτίου καὶ ἄλλων δημοσιευμάτων ἀνωτέρου θεολογικοῦ περιεχομένου, εἰδικώτερον δὲ ἀναφερομένων εἰς τὰ θέματα τῆς προπαρασκευαζομένης Πανορθοδόξου Συνόδου καὶ τοῦ οἰκουμενικοῦ θεολογικοῦ διαλόγου.

Ἰωάννης Ν. Καρμίρης

«The Greek Orthodox Theological Review», Volume 14 (1969),
Number 2, σ. 109-248.

Ἐλήφθη τὸ δεύτερον τεῦχος τοῦ παρελθόντος ἔτους τοῦ ἀνωτέρου περιοδικοῦ συγγράμματος, τοῦ δημοσιευομένου ὑπὸ τῆς ἐν Βοστώνῃ Ἑλληνορθοδόξου Θεολογικῆς Σχολῆς τοῦ Τιμίου Σταυροῦ, ἐν τῷ ὁποίῳ περιέχονται αἱ ἐπόμεναι μελέται: 1. Emilianos Timiadis, Neglected factors influencing unity, σ. 111-137. 2. B. Brown, A serendip discovered on a trip to the eleventh century, σ. 138-149. 3. J. Nesbitt, The life of St. Philaretos (702-792) and its significance for Byzantine Agriculture, σ. 150-158. 4. A. Papadakis, Hagiography in relation to iconoclasm, σ. 159-180. 5. C. S. Calian, Which Councils are Ecumenical—from Nicaea to Vatican II?, σ. 181-197. 6. V. Istavridis, The Ecumenical Patriarchate, σ. 198-225. Βιβλιοκριτικὸν δελτίον, σ. 226-248.

Ἰωάννης Ν. Καρμίρης

Ἡ Ἀγκαθὰ τοῦ Πέσσαχ. Ἐπιμελεία Μπαροῦχ Ι. Σιμπή, Θεσσαλονίκη, 5730-1970. σελ. 128

Ἡ Ἀγκαθὰ τοῦ Πέσσαχ (Πάσχα), ἑβραϊστὶ פסח ליל תולדה (ἀγκαθὰθ λέλ Πέσσαχ), εἶναι μίᾳ δημώδῃς Ἰουδαϊκῆ διήγησις ἀναγιγνωσκομένη κυρίως διὰ τοὺς Ἰσραηλιτῆς παῖδας κατὰ τὴν πρώτην καὶ δευτέραν ἐσπέραν τοῦ Ἰουδαϊκοῦ Πάσχα ὑπὸ τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς οἰκογενείας εἰς τὴν πασχαλινὴν τράπεζαν. Περιέχει διασαφήσεις ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὰ τῆς ἑορτῆς τοῦ ἑβραϊκοῦ Πάσχα καὶ τὰς κατ' αὐτὴν συνηθείας, ἔτι δὲ καὶ προσευχάς, ὕμνους καὶ λαϊκὰ ἄσματα. Ἡ ἀνάγνωσις ταύτης ἐπεκράτησε νὰ γίνεται συμφώνως πρὸς τὰ ἐν Ἐξέδωφ 13,8 ἀναφερόμενα, καθ' ἃ ὁ ἀρχηγὸς τῆς οἰκογενείας ὤφειλε νὰ διηγηθῆ εἰς τὰ τέκνα του πάντα ὅσα θαυμαστὰ ἐποίησεν ὁ Θεὸς χάριν τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ λαοῦ, ὅτε οὗτος ἐξήρχετο ἐκ τῆς γῆς Αἰγύπτου, ἔνθα ἔζη ὑπὸ δουλείαν. Ἡ ἐν λόγῳ διήγησις συνετάχθη κατὰ τὴν μεταταλμουδικὴν ἐποχὴν, ἀπὸ δὲ τοῦ ΙΓ' μ.Χ. αἰῶνος τὸ ἠμώνυμον βιβλίον ἀπέκτησε μεγίστην σπουδαιότητα ἀπὸ ἀπόψεως ἱστορίας τῆς τέχνης, διότι διεκοσμήθη πλουσίως ἀνὰ τοὺς αἰῶνας, τῆς συνηθείας ταύτης συνεχισθείσης μέχρι καὶ τῶν τελευταίων δεκαετηρίδων τοῦ παρόντος αἰῶνος.

Τὸ βιβλίον ἔχει ποικίλως τιτλοφορηθῆ εἰς τὴν ἑβραϊκὴν, εἰς τὴν ὁποίαν καὶ ἔχει γραφῆ κατὰ τὸ μέγιστον αὐτοῦ μέρος. Ἡ σημασία του εἶναι οὐχὶ μικρά, λαμβανομένου ὑπ' ὄψει ὅτι ἡ ἐν αὐτῷ ἀναφερομένη ἑορτὴ τοῦ Πάσχα ἀποτελεῖ τὴν κατ' ἐξοχὴν ἑορτὴν τῆς ἐλευθερίας διὰ τὸν ἑβραϊκὸν λαόν. Οὕτως εἶναι εὐκόλον νὰ ἐξηγήσῃ τις διατὶ εἶναι τὸ πλέον διαδομένον θρησκευτικὸν χαρακτηριστικὸν ἑβραϊκὸν βιβλίον καὶ τὸ περισσότερον παντὸς ἄλλου καλλιτεχνικῶς διακεκοσμημένον. Σημειωτέον ὅτι ἔχει μεταφρασθῆ εἰς δεκάδας γλωσσῶν καὶ διαλέκτων.

Τὸ ὠραιότατον τοῦτο βιβλίον ἐξεδόθη προσφάτως εἰς τὰς γλώσσας ἑβραϊκὴν, ἑλληνικὴν καὶ λαδῖνο (Ἰσπανοεβραϊκὴν) ὑπὸ τῆς Ἰσραηλιτικῆς Κοινότητος Θεσσαλονίκης, ἐπιμελεία τοῦ γνωστοῦ λογίου Ἰσραηλίτου κ. Μπαροῦχ Ι. Σιμπή. Πρόκειται περὶ ἐκδόσεως λαίαν

δυσχεροῦς, ἀθρείσης εἰς πέρας χάρις εἰς τὴν συμβολὴν πολλῶν Ἰσραηλιτικῶν προσωπικοτήτων καὶ ὀργανισμῶν.

Πρὸ τῆς παραθέσεως τοῦ κειμένου ὁ κ. Σιμπῆ παρέχει διάφορα διαφωτιστικὰ στοιχεῖα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν ἑορτὴν τοῦ βιβλικοῦ ἑβραϊκοῦ Πάσχα. Ἐπὶ πλέον ἐπεκτείνεται καὶ εἰς κρίσεις ἐπὶ τῶν ἐκδόσεων τοῦ ἐν λόγῳ κειμένου (σελ. 5), ὡς καὶ τοῦ κειμένου τῶν εἰς τὴν ἐκδοσιν ταύτην συμπεριλαμβανομένων λαϊκῶν ἀσμάτων (σελ. 8). Ὁσαύτως σημειώνει καὶ ἐνδιαφέρουσα βιβλιογραφίαν. Δραττόμενος δὲ τῆς εὐκαιρίας παρέχει καὶ τινὰς ἱστορικὰς πληροφορίας ὡς πρὸς τὰς ἑβραϊκὰς συναγωγὰς, αἱ ὁποῖαι ἐλειτούργουν ἐν Θεσσαλονίκῃ μέχρι τοῦ 1943. Ὡς ἀρχαιότεραν συναγωγὴν ἀναφέρει τὴν ὑπὸ τὴν ὀνομασίαν «Ἐτς Ἀχαΐμ Βεῆτς Ἀδάατ» γνωστήν, τὴν ὑπὸ τῶν κατὰ τὸν ΙΕ' μ.Χ. αἰῶνα ἐγκατασταθέντων ἐν Θεσσαλονίκῃ Ἰσπανοβερβαίων ἐπονομασθειῶσαν «συναγωγὴν τῶν Ἑλλήνων» (σελ. 10). Πιστεύεται ὅτι ἐν τῇ συναγωγῇ ταύτῃ ἐκήρυξεν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ὅτε ἐπεσκέφη τὴν Θεσσαλονίκην¹. Αὕτη εἶχεν ἴδιον προσευχητῆριον, τὸ ἀρχαιότερον τῆς Εὐρώπης, ἐκτυπωθὲν τὸ πρῶτον τῷ 1510 ἐν Κωνσταντινουπόλει (σελ. 10). Περαιτέρω γίνεται λόγος καὶ περὶ ἑλλαν συναγωγῶν τῆς Θεσσαλονίκης χρονολογούμενων ἀπὸ τοῦ ΙΕ' ἢ ΙΣΤ' μ.Χ. αἰῶνος καὶ χαρακτηριζομένων ὡς «ἱστορικῶν», καὶ πολλῶν συγχρόνων οἰκοδομηθειῶν κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ παρόντος αἰῶνος. Περὶ τῆς ἱστορίας καὶ τῆς λειτουργίας τῶν συναγωγῶν τούτων παρέχονται ἐνδιαφέροντα στοιχεῖα (σελ. 18-19).

Μετὰ τὰς λίαν διαφωτιστικὰς ταύτας σημειώσεις παρατίθεται τμηματικῶς τὸ κείμενον εἰς τὴν ἑβραϊκὴν, μετὰ μεταφράσεως εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ τὴν λαδίνον. Ἐνδιαμέσως παρουσιάζονται φωτοτυπημέναι σελίδες ἀφωνηεντίστου ἢ καὶ φωνηεντισμένου ἑβραϊκοῦ κειμένου διαφόρων ἐκδόσεων τοῦ βιβλίου, παλαιότερων καὶ νεωτέρων, μετὰ ἢ ἄνευ σχολίων. Ἀπλοῦν ἀλλὰ ἐπιβλητικὸν ἐμφανίζεται καὶ τὸ ἐξώφυλλον μιᾶς Ἀγκαδά, ἐκτυπωθείσης ἐν Θεσσαλονίκῃ τῷ 1569 ὑπὸ τοῦ ραββίνου Μωυσέως Πιζάντε (σελ. 25). Ἐνδιαφέρουσαι εἶναι ὡσαύτως καὶ ὠραιόταται εἰκόνες μετὰ διάφορα βιβλικά θέματα, ὡς ἡ διάβασις τῆς Ἐρυθρᾶς θαλάσσης (σελ. 78), ἡ στρατοπέδευσις πρὸ τοῦ ὄρους Σινᾶ (σελ. 82) κ.ἄ.

Ὡς ἤδη ἐσημειώθη, πρόκειται περὶ λίαν δυσχεροῦς ἐκδόσεως ἀπαιτησάσης μάλιστα περισσοτέραν τῆς συνήθους φροντίδα εἰς τὸ καλλιτεχνικὸν κυρίως μέρος τῆς ἐκτυπώσεως. Καὶ ἴσως ἕνεκα τούτου δὲν κατέστη δυνατόν νὰ ἀποφευχθοῦν μειονεκτήματά τινα, ὅσον ἀφορᾷ εἰς τὴν γλῶσσαν (καίτοι αὕτη εἶναι γενικῶς λογία καὶ γλαφυρά) καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τοῦ κειμένου, τὴν ἀκρίβειαν τῶν σημειουμένων παραπομπῶν κ.ἄ. Ἐν σελ. 75 σημειοῦται ὅτι «οὔτε στὴ μετάφραση τῶν Ἐβδομήκοντα ἀναφέρεται ἡ λέξις «πληγαί» στὴν ἐξιστόρηση τῶν πληγῶν τῆς Αἰγύπτου». Ἄς ἐπιτραπῇ νὰ διευκρινήσωμεν, ὅτι προκειμένου περὶ τῶν ἐννέα πρώτων πληγῶν δὲν χρησιμοποιεῖται πράγματι ἡ λέξις αὕτη. Ἐν Ἐξόδῳ 11,1 ὁμοίως, ὅπου γίνεται λόγος περὶ τῆς δεκάτης πληγῆς, ἀναφέρεται: «Ἐπι μίαν π λ η γ η ν ἐγὼ ἐπάξω ἐπὶ Φαραὼ καὶ ἐπ' Αἰγύπτου». Αἱ παρατηρήσεις αὗτοι οὐδόλως μειώνουν τὴν ἀξίαν τῆς ὠραιότατης ἐκδόσεως.

Παναγιώτης Ν. Σιμωτᾶς

1. Βλ. Μπαροῦχ Ι. Σιμπῆ, Ποῦ ἀκριβῶς βρισκόταν ἡ συναγωγὴ; ἐν Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον «1966», Θεσσαλονίκη, 1966, σελ. 56.